

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Projektas Nr. LIFE14 CAP/LT/000008
LIFE gebėjimų stiprinimas Lietuvoje

2016 m.

Turinys

1. Įžanga	3
2. LIFE programa trumpai	4
3. Lietuvos dalyvavimas LIFE programoje iki 2015 m.	6
3.1. LIFE projektai Lietuvoje 1992–2006 m.	6
3.2. LIFE projektai Lietuvoje 2007–2013 m.	7
3.3. LIFE projektai Lietuvoje 2014–2015 m.	14
3.4. Projektų analizė	16
3.5. LIFE paraiškų sėkmės procentas	18
4. Projektų rezultatai ir nauda	21
4.1. Gamtos ir biologinės įvairovės (Natura 2000) sritis	21
4.2. Aplinkos sritis	23
4.3. Klimato sritis	24
5. LIFE programos perspektyvos 2014–2020	25
5.1. LIFE programos prioritetai 2014–2020 m.	25
5.2. Projektų tipai	27
5.3. ES finansiniai ištekliai	27
5.4. Lietuvos bendrasis finansavimas	27
6. Pasiūlymai LIFE programos tęstinumui Lietuvoje	29
7. Bibliografija	31

1. Įžanga

Po 2020 metų mažėjant Europos Sąjungos struktūrinių fondų (pvz., Europos regioninės plėtros fondo) finansavimui Lietuvoje planuojamiems aplinkosaugos projektams, turėtų didėti LIFE programos finansavimo patrauklumas. Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje analizė padės tinkamai nukreipti Lietuvos pareiškėjų gebėjimų stiprinimo veiklas.

2015 metais Lietuvoje buvo įgyvendinami aštuoni LIFE programos finansuojami projektai, tačiau iki šiol dar nebuvo atlikta nė viena išsami apžvalga apie visus Lietuvoje vykdytus LIFE projektus per visą LIFE programos laikotarpį. Tad ši analizė siekia apibendrinti visus iki šiol Lietuvoje vykdytus ir tebevykdomus LIFE projektus bei rengtas paraiškas.

2. LIFE programa trumpai

LIFE – tai Europos Sąjungos aplinkos ir klimato politikos finansavimo programa (iki 2013 m. vadinta finansiniu instrumentu). Pagal LIFE programą finansuojami projektai, kuriuos vykdo viešos ir privačios įstaigos.

LIFE bendrasis tikslas – prisidėti prie ES aplinkos ir klimato politikos ir teisės aktų įgyvendinimo, atnaujinimo ir plėtros kuriant pridėtinę vertę Europai.

LIFE programos istorija prasideda 1992 metais. Trumpinys „LIFE“ buvo pasirinktas pagal prancūzišką pavadinimą „l'instrument financier pour l'environnement“ (liet. – finansinis instrumentas aplinkai). Pirmojo etapo LIFE I metu (1992–1995) LIFE prioritetai apėmė tvarios plėtros skatinimą, aplinkos kokybę, buveinių ir gamtos apsaugą, mokymus ir informavimą bei veiklas už ES ribų. LIFE II etapo metu (1996–1999) programa buvo suskirstyta į 3 sritis: gamtos sritis prisidėjo įgyvendinant Paukščių ir Buveinių direktyvas, ypač Natura 2000 tinklą, aplinkos sritis rėmė inovacijas ir ES aplinkosaugos politikos įgyvendinimo priemones ir Trečiųjų šalių programos sritis finansavo Europos Sąjungai aktualios aplinkosaugos politikos vystymą už ES ribų. LIFE III etapas, planuotas 2000–2004 m., vėliau buvo pratęstas iki 2006 m.; šiuo etapu pradėti skatinti tarptautiniai projektai. Nuo 1992 iki 2006 m. vis besiplečiančioje Europos Sąjungoje LIFE programa išleido 1,36 milijardo eurų ir finansavo 2750 projektų 40 šalių ir teritorijų, pritraukdama daugiau kaip 2 milijardus eurų papildomo finansavimo.

Ketvirtojo LIFE programos etapo LIFE+ (2007–2013) biudžetas sudarė 2,14 milijardo eurų. Gamtos ir bioįvairovės sritis finansavo geriausios praktikos ir parodomuosius projektus, prisidedančius prie Paukščių ir Buveinių direktyvų įgyvendinimo bei Natura 2000 tinklo. Aplinkosaugos politikos ir valdymo sritis tęsė ankstesnę aplinkos sritį ir skatino inovatyvius bei pilotinius projektus. Nauja informavimo ir komunikacijos sritis rėmė sąmoningumo ugdymo kampanijas aplinkos, gamtos apsaugos, bioįvairovės išsaugojimo ir miškų gaisrų prevencijos temomis.

LIFE programą koordinuoja Europos Komisijos Aplinkos ir Klimato politikos generaliniai direktoratai. Projektų administravimą vykdo Europos Komisijos įgaliota Mažų ir vidutinių įmonių vykdomoji agentūra EASME. Lietuvos bendrojo finansavimo lėšas projektams skiria Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija.

Dabartiniai LIFE programos tikslai, finansavimo projektams skyrimo kriterijai yra apibrėžti Reglamente (ES) Nr. 1293/2013 dėl LIFE programos įsteigimo. Finansuotinių projektų temos ir projektų atrankos procedūros yra nustatytos 2014–2017 m. daugiametėje LIFE darbo programoje. Lietuvos biudžeto lėšos LIFE projektams bendrai finansuoti skiriamos vadovaujantis Europos Sąjungos aplinkos ir klimato politikos programos (LIFE) bendrojo finansavimo tvarkos aprašu.

2014–2020 LIFE projektų prioritetinės sritys pagal aplinkos paprogramę:

- Aplinka ir išteklių naudojimo efektyvumas;
- Gamta ir biologinė įvairovė;
- Aplinkosaugos valdymas ir informavimas.

2014–2020 LIFE projektų prioritetinės sritys pagal klimato politikos paprogramę:

- Klimato kaitos švelninimas;
- Prisitaikymas prie klimato kaitos;
- Klimato valdymas ir informavimas.

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Pagal LIFE programą gali būti finansuojami šie projektų tipai:

- ✓ bandomieji projektai;
- ✓ parodomieji projektai;
- ✓ geriausios praktikos projektai;
- ✓ techninės pagalbos projektai;
- ✓ gebėjimų ugdymo projektai;
- ✓ parengiamieji projektai;
- ✓ informavimo, informuotumo didinimo ir sklaidos projektai;
- ✓ integruotieji projektai.

Lietuvoje nuo LIFE programos įsteigimo 1992 m. iki 2015 m. kvietimo imtinai buvo įgyvendinti ar pradėti įgyvendinti 28 projektai: 17 projektų koordinuojantysis paramos gavėjas buvo Lietuvos organizacija ar įstaiga, kiti 11 projektų buvo inicijuoti užsienio šalių partnerių, juose organizacijos iš Lietuvos dalyvavo kaip asocijuotieji paramos gavėjai.

Lietuvoje daugiausia inicijuoti ir įgyvendinti gamtos ir biologinės įvairovės srities projektai (14 projektų iš 17-os). Lietuvos nevyriausybinių organizacijų, verslo įmonės ir mokslo įstaigos aktyviau įsitraukia partneriais į kitų sričių projektus: iki 2015 m. buvo prisijungta prie 7 projektų aplinkos valdymo ir informavimo bei išteklių naudojimo efektyvumo srityje ir 1 klimato kaitos švelninimo projekto.

Dauguma LIFE projektų buvo koordinuojami nevyriausybinių organizacijų (13 projektų).

3. Lietuvos dalyvavimas LIFE programoje iki 2015 m.

3.1. LIFE projektai Lietuvoje 1992–2006 m.

Pirmajame LIFE programos laikotarpyje LIFE I, kuris truko nuo 1992 iki 1995 m., Lietuvoje buvo patvirtintas vienas projektas pagal veiksmų už ES ribų sritį.

Pirmasis LIFE projektas – Švaresnės gamybos projektų įgyvendinimas Lietuvos tekstilės pramonėje Nr. LIFE95 TCY/LT/0875. Projekto paraišką pateikė Pramonės ir prekybos ministerijos (dabar – Ūkio ministerija) Antrinių žaliavų ir atliekų skyrius, įgyvendino KTU Aplinkos inžinerijos institutas APINI 1996–1999 m. (J.K.Staniškis, et al., 2004).

Antrajame LIFE programos etape LIFE II 1996–1999 m. nebuvo patvirtintas nė vienas projektas iš Lietuvos.

LIFE III programos etape 2000–2004 m. taip pat nebuvo pradėtas nė vienas projektas Lietuvoje, o tuo laikotarpiu Estija ir Latvija įgyvendino atitinkamai 17 ir 21 projektą. Narystės LIFE programoje mokesčio mokėjimo laikotarpiu (2001–2003 m.) Lietuva neprisidėjo prie projektų finansavimo, kai tuo metu Estija gamtos srities projektams sumokėjo 1,64 milijono eurų (įskaitant 790 tūkst. eurų iš Phare lėšų), ir 10 patvirtintų projektų finansavimui iš LIFE programos gavo 4,2 milijono eurų. Tuo pačiu laikotarpiu Latvija gamtos srities projektams sumokėjo 2,16 milijono eurų įnašą (įskaitant 1,14 milijono eurų iš Phare lėšų), o 11 patvirtintų projektų finansavimui buvo gauta 10 milijonų eurų (Eglite, 2005).

2004 m. viename projekte Lietuvos atstovai dalyvavo kaip užsienio partneriai: Kopenhagos savivaldybės inicijuotame projekte Dogme 2000 – aplinkosaugos vadybos modelis savivaldybės lygiu (Dogme) Nr. LIFE04 ENV/DK/000071 dalyvavo Šiaulių miesto savivaldybės administracija.

LIFE III etapą pratęsus 2005 ir 2006 metams, buvo patvirtinti du Lietuvos projektai – abu gamtos srityje. Projektą Balinių vėžlių ir varliagyvių apsauga Šiaurės Europos lygumose (NELEAP) Nr. LIFE05 NAT/LT/000094 vykdė Lietuvos gamtos fondas. Projektą Natura 2000 teritorijų tvarkymas ir apsauga Lietuvos pajūryje (LITCOAST) Nr. LIFE05 NAT/LT/000095 vykdė Ekologijos klubas „Žvejonė“.

Lentelė 3.1. Lietuvos projektų vykdytojų vykdyti LIFE projektai 1992–2006 m.

Projekto pavadinimas ir kodas	Projekto vykdytojas	Partneriai
Švaresnės gamybos projektų įgyvendinimas Lietuvos tekstilės pramonėje LIFE95 TCY/LT/0875	Pramonės ir prekybos ministerijos Antrinių žaliavų ir atliekų skyrius, KTU Aplinkos inžinerijos institutas APINI	Amsterdamo universiteto Aplinkos tyrimų centras IVAM, Olandija
Balinių vėžlių ir varliagyvių apsauga Šiaurės Europos lygumose (NELEAP) LIFE05 NAT/LT/000094	Lietuvos gamtos fondas	Žuvinto biosferos rezervato direkcija, Veisėjų regioninio parko direkcija, Metelių regioninio parko direkcija

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Natura 2000 teritorijų tvarkymas ir apsauga Lietuvos pajūryje (LITCOAST) LIFE05 NAT/LT/000095	Ekologijos klubas „Žvejonė“	Vilniaus universiteto Ekologijos institutas, Lietuvos Kuršių Nerijos nacionalinis parko direkcija, Lietuvos Pajūrio regioninio parko direkcija
---	-----------------------------	--

2005 m. Lietuvoje pradėti vykdyti du užsienio šalių partnerių vadovaujami projektai jūrine tematika. Tai – Jūrinės saugomos teritorijos rytinėje Baltijos jūroje ir Baltijos jūros pakrančių lagūnų buveinių kompleksų atkūrimas.

Lentelė 3.2. 1992–2006 m. LIFE projektai, kuriuose buvo partnerių iš Lietuvos

Projekto pavadinimas ir kodas	Projekto vykdytojas	Partneriai iš Lietuvos
Dogme 2000 - aplinkosaugos vadybos modelis savivaldybės lygiu (Dogme) LIFE04 ENV/DK/000071	Kopenhagos savivaldybė, Danija	Šiaulių miesto savivaldybės administracija (dalyvavo kaip užsienio partneris)
Jūrinės saugomos teritorijos rytinėje Baltijos jūroje (Baltic MPAs) LIFE05 NAT/LV/000100	SO "Baltijos Vides forums"	VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“, Vilniaus Universiteto Ekologijos institutas, Klaipėdos universiteto Pajūrio tyrimų ir planavimo institutas, Jūrinių tyrimų centras
Baltijos jūros pakrančių lagūnų buveinių kompleksų atkūrimas (BALTCOAST) LIFE05 NAT/D/000152	Stiftung Naturschutz Schleswig-Holstein, Vokietija	Lietuvos gamtos fondas

3.2. LIFE projektai Lietuvoje 2007–2013 m.

LIFE+ programos laikotarpiu 2007–2013 m. Lietuvoje buvo patvirtinta 12 projektų. Dar penkiuose užsienio šalių projektuose organizacijos ir įstaigos iš Lietuvos dalyvavo kaip projekto partneriai.

Lietuvos pareiškėjai sėkmingiausiai dalyvavo LIFE programos gamtos ir biologinės įvairovės srityje: iš 12 patvirtintų paraiškų 11 paraiškų buvo iš gamtos ir biologinės įvairovės, 1 paraiška – aplinkos politikos ir valdymo, o informacijos ir ryšių srityje nebuvo nė vienos patvirtintos paraiškos.

Gamtos ir biologinės įvairovės sritis yra populiariausia ir tarp kitų Baltijos šalių bei Rytų Europos valstybių. Tai galėjo lemti didesnis finansavimas šios srities projektams: pagal LIFE+ reglamento 5 straipsnį gamtos ir biologinės įvairovės projektams, susijusiems su prioritetinėmis buveinėmis ar rūšimis, didžiausia finansavimo norma iš LIFE programos lėšų galėjo siekti 75%, kai tuo tarpu kitiems projektams – tik 50% (iš 11-os Lietuvos projektų 5 projektai buvo visiškai ar iš dalies savo veiklomis susiję su prioritetinėmis buveinėmis ar rūšimis).

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Lentelė 3.3. Lietuvos pareiškėjų patvirtintos paraiškos pagal LIFE programos sritis 2007–2013 m.

Metai	Gamta ir biologinė įvairovė	Aplinkos politika ir valdymas	Informacija ir ryšiai
2007	2	–	–
2008	–	–	–
2009	4	–	–
2010	1	–	–
2011	–	–	–
2012	2	–	–
2013	2	1	–
VISO	11	1	0

Visos Europos mastu daugiausia projektų buvo finansuota aplinkos politikos ir valdymo srityje: 777 projektai, kai tuo tarpu gamtos ir biologinės įvairovės srityje – 545 projektai, o informacijos ir ryšių srityje – 85 projektai. Daugiausiai LIFE projektų įgyvendinančios šalys – Ispanija, Italija, taip pat Prancūzija ir Graikija bei mūsų kaimynės šalys Skandinavijoje – Švedija ir Suomija vykdė žymiai daugiau projektų aplinkos politikos ir valdymo srityje negu gamtos ir biologinės įvairovės srityje.

Visos LIFE+ programos mastu priemonėms, skirtoms gamtos ir biologinės įvairovės apsaugai remti buvo numatyta skirti bent 50% programos lėšų (LIFE+ reglamento 10 straipsnis).

Lentelė 3.4. Visų Europos šalių patvirtintos paraiškos pagal LIFE programos sritis 2007–2013 m.

Valstybė	Gamta ir biologinė įvairovė	Aplinkos politika ir valdymas	Informacija ir ryšiai	VISO
Austrija	12	7	3	22
Airija	7	3	–	10
Belgija	25	20	2	47
Bulgarija	16	2	1	19
Čekija	4	4	1	9
Danija	14	8	1	23
Estija	6	3	2	11
Graikija	20	47	6	73
Ispanija	64	237	11	312
Italija	92	201	12	305

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Jungtinė Karalystė	19	25	6	50
Kroatija		1		1
Lenkija	37	15	11	63
Kipras	7	11	2	20
Latvija	13	4	–	17
Lenkija	37	15	11	63
Lietuva	11	1	–	12
Liuksemburgas	5	5	–	10
Malta	4	2	3	9
Nyderlandai	15	20	–	35
Portugalija	22	5	3	30
Prancūzija	24	57	3	84
Rumunija	15	9	3	27
Slovakija	12	5	2	19
Slovėnija	10	7	4	21
Suomija	8	25	3	36
Švedija	18	31	1	50
Vengrija	18	3	2	23
Vokietija	47	19	3	69
VISO	545	777	85	1407

Visi Lietuvoje vykdyti LIFE+ projektai buvo skirti Europinės svarbos buveinių (pelkių, pievų ir joms artimų buveinių, jūros rifų ir kt.) bei nykstančių rūšių (daugiausia paukščių bei roplių ir varliagyvių) apsaugai.

Du projektai susiję su pelkių buveinėmis vykdyti Žuvinto biosferos rezervate: „Amalvos ir Žuvinto šlapynių išsaugojimo projektas“ WETLIFE Nr. LIFE07 NAT/LT/530 (2009–2012 m.) ir „Hidrologinio režimo atkūrimas Amalvos ir Kamanų aukštapelkėse“ WETLIFE2 Nr. LIFE13 NAT/LT/84 (2014–2018 m.). Tyrulių pelkėje siekiama pagerinti paukščiams svarbių buveinių būklę projektu „Lietuvos pažestų durpynų tvarkymas, įgyvendinant Tyrulių paukščių apsaugai svarbių teritorijų (PAST) atkūrimo darbus“ Tyruliai – Life Nr. LIFE12 NAT/LT/001186. Aktyvių aukštapelkių būklei atkurti ir palaikyti vykdomas projektas „Aukštumalės aukštapelkės atkūrimas Nemuno deltos regioniniame parke“ LIFE Aukstumala LIFE12 NAT/LT/000965.

Retų roplių ir varliagyvių buveinių kompleksinei apsaugai buvo skirtas projektas „Bandomojo ekologinio tinklo Pietų Lietuvoje sukūrimas“ ECONAT Nr. LIFE09 NAT/LT/000581.

Pievų ir joms artimų vertingų buveinių išsaugojimo veiklos vykdomos projekte „Degraduojančių europinės svarbos buveinių atkūrimas Lietuvos valstybiniuose parkuose“ Nr. LIFE10 NAT/LT/000117.

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Jūros dugno buveinės buvo ištirtos bei padėti pagrindai rifų išsaugojimui projektu „Jūrinių buveinių ir rūšių inventorizacija NATURA 2000 tinklo plėtrai Lietuvos ekonominėje zonoje Baltijos jūroje“ DENOFLIT Nr. LIFE09 NAT/LT/000234.

Prie paukščiams palankių buveinių atkūrimo prisidėjo projektas „Aplinkai palankaus ūkininkavimo skatinimas siekiant užtikrinti nykstančių agrarinio kraštovaizdžio paukščių apsaugą (Meldinė nendrinukė)“ Nr. LIFE09 NAT/LT/000233.

Paukščių apsaugai bei gerovei užtikrinti buvo skirti šie LIFE projektai Lietuvoje: „Baltųjų gandrų (*Ciconia ciconia*) išsaugojimas Lietuvoje“ Nr. LIFE07 NAT/LT/000531, „Mažojo erelio rėksnio (*Aquila pomarina*) apsauga Lietuvos miškuose“ Nr. LIFE09 NAT/LT/000235, „Paukščių apsaugos priemonių įdiegimas Lietuvos aukštos įtampos elektros energijos perdavimo tinkluose“ Nr. LIFE13 BIO/LT/001303 bei aukščiau minėti projektai Tyruliai – Life ir Meldinė nendrinukė.

Vienintelis aplinkos politikos ir valdymo srities projektas, siekiantis išsaugoti vertingas pievų ekosistemas – „Integruoto planavimo įrankio sukūrimas, siekiant užtikrinti pievų biologinės įvairovės gyvybingumą“ Nr. LIFE13 ENV/LT/000189.

Lentelė 3.5. Lietuvos projektų vykdytojų vykdyti LIFE projektai 2007–2013 m.

Projekto pavadinimas ir kodas	Projekto vykdytojas	Partneriai
Amalvos ir Žuvinto šlapynių išsaugojimo projektas (WETLIFE) LIFE07 NAT/LT/000530	VšĮ „Gamtos paveldo fondas“	Marijampolės savivaldybės administracija, Marijampolės miškų urėdija, Žuvinto biosferos rezervato direkcija
Baltųjų gandrų (<i>Ciconia ciconia</i>) apsauga Lietuvoje LIFE07 NAT/LT/000531	Asociacija „Lietuvos ornitologų draugija“	Vilniaus universiteto Ekologijos institutas, Lietuvos rytų skirstomieji tinklai, AB „VST“
Aplinkai palankaus ūkininkavimo skatinimas siekiant užtikrinti nykstančių agrarinio kraštovaizdžio paukščių apsaugą (Meldinė nendrinukė) LIFE09 NAT/LT/000233	VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“	Žuvinto biosferos rezervato direkcija, Kretingos miškų urėdija, UAB „Goldengrass“, Latvijos gamtos fondas
Jūrinių buveinių ir rūšių inventorizacija NATURA 2000 tinklo plėtrai Lietuvos ekonominėje zonoje Baltijos jūroje (DENOFLIT) LIFE09 NAT/LT/000234	Klaipėdos universitetas	Vilniaus universiteto Ekologijos institutas, Gamtos tyrimų centras, Žuvininkystės tarnyba prie ŽŪM, VSTT,

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

		Lietuvos jūrų muziejus, VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“
Mažojo erelio rėksnio (Aquila pomarina) apsauga Lietuvos miškuose LIFE09 NAT/LT/000235	VšĮ „Gamtosaugos projektų vystymo fondas“	UAB „Litagros prekyba“
Bandomojo ekologinio tinklo Pietų Lietuvoje sukūrimas (ECONAT) LIFE09 NAT/LT/000581	Labdaros ir paramos fondas „Lietuvos gamtos fondas“	AmphiConsult, Danija; Dzūkijos nacionalinio parko direkcija, Veisėjų regioninio parko direkcija, Metelių regioninio parko direkcija, Lietuvos zoologijos sodas, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija
Degraduojančių europinės svarbos buveinių atkūrimas Lietuvos valstybiniuose parkuose LIFE10 NAT/LT/000117	Salantų regioninio parko direkcija	Kurtuvėnų regioninio parko direkcija, Kretingos miškų urėdija
Aukštumalės aukštapelkės atkūrimas Nemuno deltos regioniniame parke (LIFE Aukstumala) LIFE12 NAT/LT/000965	Labdaros ir paramos fondas „Lietuvos gamtos fondas“	Nemuno deltos regioninio parko direkcija, Šilutės miškų urėdija, Gamtos tyrimų centras, AmphiConsult, Danija UAB Klasmann-Deilmann Šilutė
Lietuvos pažeistų durpynų tvarkymas, įgyvendinant Tyrulių paukščių apsaugai svarbių teritorijų (PAST) atkūrimo darbus (Tyruliai - LIFE) LIFE12 NAT/LT/001186	Asociacija „Lietuvos ornitologų draugija“	UAB „Didysis Tyrulis“
Hidrologinio režimo atkūrimas Amalvos ir Kamanų aukštapelkėse (WETLIFE 2)	VšĮ „Gamtos paveldo fondas“	Kamanų valstybinio gamtinio rezervato direkcija,

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

LIFE13 NAT/LT/000084		Žuvinto biosferos rezervato direkcija, Marijampolės savivaldybės administracija, Marijampolės miškų urėdija
Paukščių apsaugos priemonių įdiegimas Lietuvos aukštos įtampos elektros energijos perdavimo tinkluose LIFE13 BIO/LT/001303	Asociacija „Lietuvos ornitologų draugija“	AB „LITGRID“
Integruoto planavimo įrankio sukūrimas, siekiant užtikrinti pievų biologinės įvairovės gyvybingumą (LIFE Viva Grass) LIFE13 ENV/LT/000189	VŠĮ „Baltijos aplinkos forumas“	SO "Baltijos Vides forums", Latvijos universitetas, Cesis savivaldybė Latvijoje, Balti Keskkonnafoorum MTU, Estijos gamtos mokslų universitetas, Laane-Saare savivaldybė Estijoje, Kurese ūkis Estijoje, Pavilnių ir Verkių regioninių parkų direkcija, Dubysos regioninio parko direkcija, Šilutės rajono savivaldybės administracija, UAB „Hnit-Baltic“, Aplinkosaugos sprendimų institutas Latvijoje

2007–2013 m. užsienio partnerių inicijuotuose LIFE projektuose lietuviai sėkmingiausiai dalyvavo aplinkos politikos ir valdymo srities projektuose – patvirtinti 4 projektai.

Projektą „Baltijos šalių veiksmai siekiant sumažinti Baltijos jūros taršą pavojingomis medžiagomis“ (BaltActHaz) Nr. LIFE07 ENV/EE/000122 inicijavo Estijos Balti Keskkonnafoorum MTU. Šiame projekte dalyvavo šie partneriai iš Lietuvos: VŠĮ „Baltijos aplinkos forumas“, Aplinkos apsaugos agentūra, Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas, Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamentas, Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas, AB „Siūlas“, AB „Vakarų laivų gamykla“. Panašiam informacijos srities projekte „Informacinė kampanija apie pavojingas chemines

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

medžiagas Baltijos šalyse“ (BaltInfoHaz) Nr. LIFE10 INF/EE/000108, kurio pagrindinis partneris buvo SO "Baltijos Vides forums", dalyvavo Lietuvos partneris VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“.

Lentelė 3.6. LIFE projektai, kuriuose lietuviai dalyvavo kaip partneriai 2007–2013 m.

Metai	Gamta ir biologinė įvairovė	Aplinkos politika ir valdymas	Informacija ir ryšiai
2007	–	1	–
2009	–	1	–
2010	–	1	1
2012	–	1	–
VISO	0	4	1

Prie Suomijos Terveyden ja hyvinvoinnin laitios (National institute for health and welfare) vykdyto projekto „Gyvenamųjų pastatų energijos efektyvumo gerinimas: poveikis patalpų oro kokybei ir visuomenės sveikatai Europoje“ Nr. LIFE09 ENV/FI/000573 prisidėjo Kauno Technologijos Universiteto Aplinkosaugos technologijos katedra.

Ispanijos Lurederra Technological Center parengė du aplinkos technologijų projektus, kuriuose dalyvavo UAB „Biocentras“: „Demonstracinės pilotinės gamyklos gyvulių atliekų perdirbimui sukūrimas“ (UNIDIGES) Nr. LIFE10 ENV/ES/000442 ir „Naujas demonstracinis bandomasis įrenginys skirtas nuotekoms valyti nuo riebalų ir angliavandenilių“ (LIFE–PURIWAT) Nr. LIFE12 ENV/ES/000684.

Lentelė 3.7. Užsienio šalių 2007–2013 m. LIFE projektai, kuriuose buvo partnerių iš Lietuvos

Projekto pavadinimas ir kodas	Projekto vykdytojas	Partneriai iš Lietuvos
Baltijos šalių veiksmai siekiant sumažinti Baltijos jūros taršą pavojingomis medžiagomis (BaltActHaz) LIFE07 ENV/EE/000122	Balti Keskkonnafoorum MTU (Baltic Environmental Forum Estonia)	VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“, Aplinkos apsaugos agentūra, Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas, Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamentas, Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas, AB „Siūlas“, AB „Vakarų laivų gamykla“
Gyvenamųjų pastatų energijos efektyvumo gerinimas: poveikis patalpų oro kokybei ir visuomenės sveikatai Europoje LIFE09 ENV/FI/000573	Terveyden ja hyvinvoinnin laitios (National institute for health and welfare), Suomija	Kauno Technologijos Universiteto Aplinkosaugos technologijos katedra

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Demonstracinės pilotinės gamyklos gyvulių atliekų perdirbimui sukūrimas (UNIDIGES) LIFE10 ENV/ES/000442	Lurederra Technological Center, Ispanija	UAB „Biocentras“
Informacinė kampanija apie pavojingas chemines medžiagas Baltijos šalyse (BaltInfoHaz) LIFE10 INF/EE/000108	Balti Keskkonnafoorum MTU (Baltic Environmental Forum Estonia)	VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“
Naujas demonstracinis bandomasis įrenginys skirtas nuotekoms valyti nuo riebalų ir angliavandenių (LIFE-PURIWAT) LIFE12 ENV/ES/000684	Lurederra Technological Center, Ispanija	UAB „Biocentras“

3.3. LIFE projektai Lietuvoje 2014–2015 m.

Nuo 2014 m. patvirtinus naująjį LIFE reglamentą ir 2014–2017 m. daugiamečią LIFE programą per pirmuosius dvejus programos metus buvo patvirtintas tik vienas tradicinis Lietuvos pareiškėjų LIFE projektas – tai gamtos ir biologinės įvairovės srities projektas „Meldinės nendrinukės apsauga formuojant jai tinkamų kertinių buveinių tinklą Lietuvoje“ (LIFEMagniDucatusAcrola) Nr. LIFE15 NAT/LT/001024, kurį su partneriais iš Lietuvos bei Baltarusijos vykdo VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“.

Lentelė 3.8. Lietuvos pareiškėjų patvirtintos paraiškos 2014–2015 m. pagal LIFE programos sritis.

Metai	Aplinkos paprogramė			Klimato politikos paprogramė	Gebėjimų ugdymo projektai
	Aplinka ir išteklių naudojimo efektyvumas	Gamta ir biologinė įvairovė	Aplinkos valdymas ir informavimas	Klimato kaitos švelninimas, prisitaikymas prie klimato kaitos, klimato valdymas ir informavimas	
2014	–	–	–	–	1
2015	–	1	–	–	–
VISO	0	1	0	0	1

Siekiant užtikrinti, kad valstybės narės galėtų veiksmingiau dalyvauti įgyvendinant LIFE programą, 2014 m. buvo paskelbtas kvietimas naujo tipo – gebėjimų ugdymo projektams. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai kartu su Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra parengus, buvo pradėtas projektas „LIFE gebėjimų stiprinimas Lietuvoje“ Nr. LIFE14 CAP/LT/000008.

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Lentelė 3.9. Lietuvos projektų vykdytojų pradėti LIFE projektai 2014–2015 m.

Projekto pavadinimas ir kodas	Projekto vykdytojas	Partneriai
LIFE gebėjimų stiprinimas Lietuvoje (LIFE LT) LIFE14 CAP/LT/000008	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra
Meldinės nendrinukės apsauga formuojant jai tinkamų kertinių buveinių tinklą Lietuvoje (LIFEMagniDucatusAcrola) LIFE15 NAT/LT/001024	VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“	Valstybinis mokslo ir gamybos susivienijimas "Nacionalinės mokslų akademijos Baltarusijos biologiniai išteklių mokslų ir praktikos centras" (Baltarusija) Kretingos miškų urėdija Žuvinto Biosferos rezervato direkcija

2014–2015 m. buvo patvirtinti 3 projektai, kuriuose Lietuvos atstovai dalyvavo kaip partneriai: aplinkos ir išteklių naudojimo efektyvumo prioritetinėje srityje, klimato kaitos švelninimo srityje ir vienas parengiamasis projektas.

Pirmąjį Klimato politikos paprogramės projektą Lietuvoje „CO2 emisijų sumažinimas atkuriant degraduojančius durpynus Šiaurės Europos lygumose“ Nr. LIFE15 CCM/DE/000138 įgyvendina Lietuvos gamtos fondas kartu su projekto iniciatoriumi Naturschutzbund Deutschland bei Lietuvos Durpių įmonių asociacija ir partneriais iš Latvijos, Lenkijos bei Estijos.

Lentelė 3.10. LIFE projektai, kuriuose lietuviai dalyvavo kaip partneriai 2014–2015 m.

Metai	Aplinkos paprogramė		Klimato politikos paprogramė		Parengiamieji projektai
	Aplinka ir išteklių naudojimo efektyvumas	Gamta ir biologinė įvairovė, Aplinkos valdymas ir informavimas	Klimato kaitos švelninimas	Prisitaikymas prie klimato kaitos, Klimato valdymas ir informavimas	
2014	1	–	–	–	1
2015	–	–	1	–	–
VISO	1	0	1	0	1

Projekto LIFE FIT FOR REACH „Pavojingų cheminių medžiagų pakeitimo įgyvendinimas Lietuvos, Latvijos ir Estijos mažose/vidutinėse ir pramonės įmonėse“ Nr. LIFE14 ENV/LV/000174 koordinuojantysis paramos gavėjas yra SO "Baltijos Vides forums" iš Latvijos. Šiame projekte taip pat dalyvauja VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“, KTU Aplinkos inžinerijos institutas, Aplinkos apsaugos politikos centras bei šios įmonės – AB "Vakarų Metalgama" ir UAB "Marijampolės pieno konservai".

Prie parengiamojo projekto „Koordinuotos pastangos tarptautinių rūšių apsaugai“ Nr. LIFE14 PRE/UK/000002, kurio pagrindinis pareiškėjas yra BirdLife International, yra prisijungusi asociacija „Lietuvos ornitologų draugija“.

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Lentelė 3.11. Užsienio šalių 2014–2015 m. LIFE projektai, kuriuose yra partnerių iš Lietuvos

Projekto pavadinimas ir kodas	Projekto vykdytojas	Partneriai iš Lietuvos
Pavojingų cheminių medžiagų pakeitimo įgyvendinimas Lietuvos, Latvijos ir Estijos mažose/vidutinėse ir pramonės įmonėse (LIFE FIT FOR REACH) LIFE14 ENV/LV/000174	Baltijos Vides Forums (Baltic Environmental Forum Latvia)	VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“, KTU Aplinkos inžinerijos institutas, Aplinkos apsaugos politikos centras, AB „Vakarų Metalgama“, UAB „Marijampolės pieno konservai“
Koordinuotos pastangos tarptautinių rūšių apsaugai LIFE14 PRE/UK/000002	BirdLife International	Asociacija „Lietuvos ornitologų draugija“
CO2 emisijų sumažinimas atkuriant degraduojančius durpynus Šiaurės Europos lygumose LIFE15 CCM/DE/000138	Naturschutzbund Deutschland	Durpių įmonių asociacija, Labdaros ir paramos fondas „Lietuvos gamtos fondas“

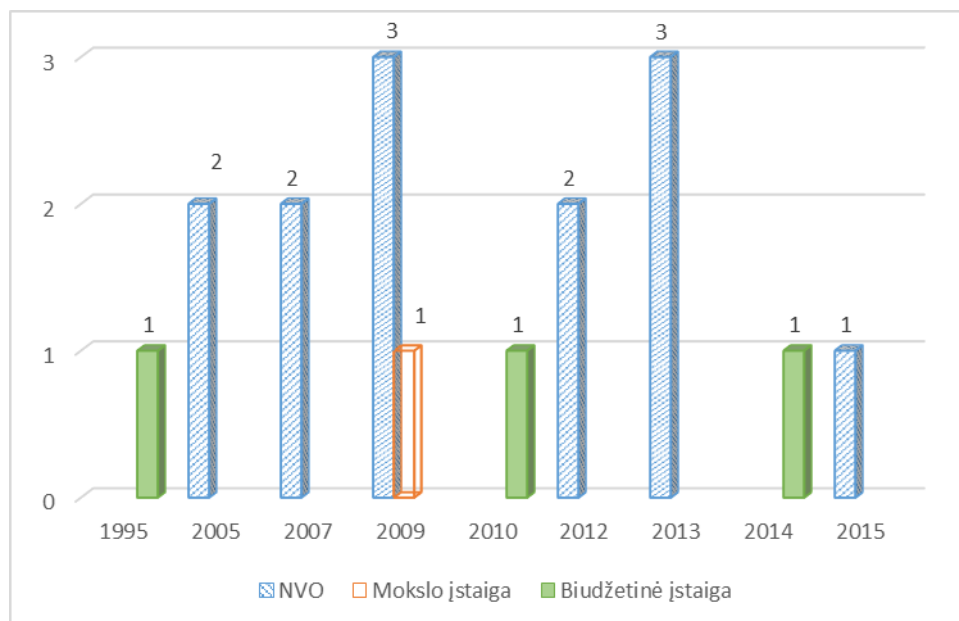
3.4. Projektų analizė

LIFE programos pareiškėjai ir partneriai Lietuvoje

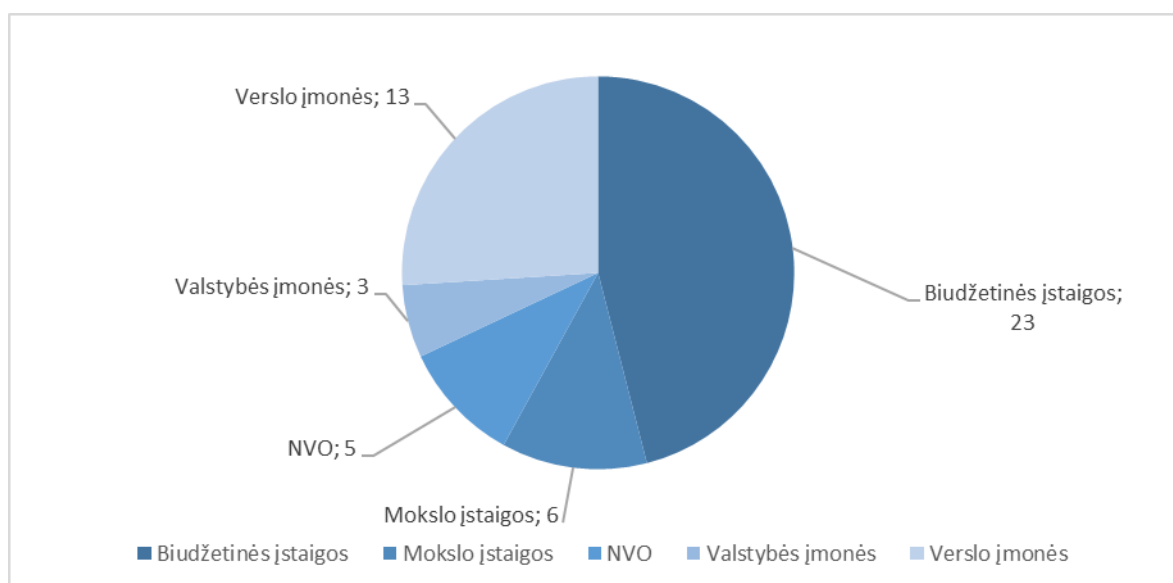
LIFE programos galimybėmis 1995–2015 metais daugiausiai naudojosi nevyriausybinės organizacijos (NVO), kurios sudarė net 76 procentus visų Lietuvos pareiškėjų. Mokslo ir biudžetinės įstaigos nepasižymėjo dideliu aktyvumu kaip pagrindiniai pareiškėjai (koordinuojantieji paramos gavėjai).

Analizuodami LIFE programoje dalyvaujančius lietuviškus partnerius (įskaitant ir tuos projektus, kurių pagrindinis pareiškėjas buvo ne iš Lietuvos) pastebime, kad biudžetinės įstaigos aktyviausiai dalyvauja kaip partneriai ir sudaro 46 procentus visų partnerių vykdomuose projektuose. Antroje vietoje lieka verslo įmonės, kurios sudaro 26 procentus partnerių. Kitos įstaigos (tame tarpe valstybės įmonės, NVO ir mokslo įstaigos) kartu sudaro 28 procentus partnerių. (Reikia pridurti, kad šiame paveiksle partneriai pavaizduoti kaip unikalūs, t. y. neatsižvelgiant į tai, kiek skirtingų projektų organizacija dalyvavo).

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Paveikslas 3.1. LIFE pareiškėjai pagal tipą

Paveikslas 3.2. LIFE projektų partneriai pagal tipus

Aktyviausiomis laimėjusių paraiškų pagal LIFE programą dalyvėmis (kaip koordinuojantysis paramos gavėjas) buvo 3 Lietuvos nevyriausybinės organizacijos: asociacija „Lietuvos ornitologų draugija“, VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“ ir VšĮ „Lietuvos gamtos fondas“. Visos jos įgyvendino ar dar tęsia po 3 LIFE programos projektus. VšĮ „Gamtos paveldo fondas“ įgyvendino 2 LIFE programos projektus.

LIFE programoje partneriais (asocijuotaisiais paramos gavėjais) aktyviai dalyvavo šios organizacijos ir įstaigos (įskaitant ir užsienio šalių inicijuotus projektus):

- ✓ 5 projektuose: Gamtos tyrimų centras (įskaitant ankstesnius projektus, kuriuose dalyvavo Vilniaus universiteto Ekologijos institutas), VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“, Žuvinto biosferos rezervato direkcija;

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

- ✓ 3 projektuose: Kretingos miškų urėdija;
- ✓ 2 projektuose: KTU aplinkos inžinerijos institutas, Marijampolės miškų urėdija, Marijampolės savivaldybės administracija, Metelių regioninio parko direkcija, UAB „Biocentras“, Veisiejų regioninio parko direkcija, VšĮ „Lietuvos gamtos fondas“.

Tarptautiniai projektai

Iš 17-os Lietuvoje inicijuotų ir vykdytų projektų 12-oje projektų visi partneriai buvo Lietuvos organizacijos ar įstaigos. Visi trys VšĮ „Baltijos aplinkos forumo“ organizuoti projektai buvo tarptautiniai su partneriais iš Latvijos, Estijos ar Baltarusijos; daugiausia tarptautinių veiklų yra aplinkos politikos ir valdymo srities projekte „Integruoto planavimo įrankio sukūrimas, siekiant užtikrinti pievų biologinės įvairovės gyvybingumą“ – pagal projekto svetainės informaciją šiuo metu į projektą yra įsitraukę 5 partneriai iš Latvijos, 4 partneriai iš Estijos ir 5 partneriai iš Lietuvos. Dviejuose Lietuvos gamtos fondo vadovaujamuose projektuose partnerio statusu dalyvavo konsultacinė įmonė iš Danijos AmphiConsult, tačiau visos abiejų projektų veiklos buvo vykdomos Lietuvoje.

Į užsienio šalių inicijuotus LIFE projektus lengviau įsitraukia tos organizacijos, kurios yra dalyvavę LIFE projektuose – VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“, asociacija „Lietuvos ornitologų draugija“ ir VšĮ „Lietuvos gamtos fondas“. Pažymėtinas yra Ispanijos Lurederra technologijų centro organizuoti projektai 2010 ir 2012 m., prie kurių prisijungė UAB „Biocentras“ partnerystės, užmegztos vykdant Bendrosios programos finansuojamus projektus, dėka.

Projektų testinumas

Dalis LIFE projektų tęsia anksčiau vykdytų LIFE projektų veiklas. Projektas „Hidrologinio režimo atkūrimas Amalvos ir Kamanų aukštapelkėse“ (projekto trukmė: 2014–2018 m.) tęsia Amalvos pelkės atkūrimo darbus pradėtus projekto „Amalvos ir Žuvinto šlapynių išsaugojimo projektas“ metu (2009–2012). Projektas „Meldinės nendrinukės apsauga formuojant jai tinkamą kertinių buveinių tinklą Lietuvoje“ (projekto trukmė: 2016–2023 m.), tęs 2015 m. pasibaigusio meldinės nendrinukės apsaugos projekto „Aplinkai palankaus ūkininkavimo skatinimas siekiant užtikrinti nykstančių agrarinio kraštovaizdžio paukščių apsaugą (Meldinė nendrinukė)“ darbus. Projektas „Bandomojo ekologinio tinklo Pietų Lietuvoje sukūrimas“ 2010–2014 m. tęsė balinių vėžlių buveinių atkūrimą, pradėtą projektu „Balinių vėžlių ir varliagyvių apsauga Šiaurės Europos lygumose“ 2005–2009 m.

3.5. LIFE paraiškų sėkmės procentas

Pagal projekto „LIFE gebėjimų stiprinimas Lietuvoje“ turimą informaciją 2010–2015 m., 26% Lietuvos pareiškėjų (kaip koordinuojančiųjų paramos gavėjų) pateiktų paraiškų buvo patvirtinta ir tapo įgyvendinamais projektais. Kiekvienais metais sėkmės procentas kito nuo 0 iki 100%.

Lentelė 3.12. Lietuvos LIFE programos paraiškų sėkmės procentas

Metai	Pateiktos paraiškos EK	Patvirtintos paraiškos	Sėkmės procentas
2010	7	1	14 %
2011	8	0	0 %

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

2012	2	2	100 %
2013	6	3	50 %
2014	6	1	17 %
2015	2	1	50 %
VISO	31	8	26 %

2010–2015 m. Gamtos ir biologinės įvairovės srityje Lietuvos pareiškėjų sėkmės procentas buvo 46% (patvirtintos 6 paraiškos iš 13), o Aplinkos (ir klimato) valdymo ir informavimo srityje – 6% (patvirtinta 1 paraiška iš 16).

Lentelė 3.13. Nelaimėjusių Lietuvos LIFE programos paraiškų sritys 2011–2013 m.

Metai	Gamta ir biologinė įvairovė	Aplinkos politika ir valdymas	Informacija ir ryšiai
2010	2	3	1
2011	2	4	2
2012	–	–	–
2013	3	–	–
VISO	7	7	3

Lentelė 3.14. Nelaimėjusių Lietuvos LIFE programos paraiškų sritys 2014–2015 m.

Metai	Gamta ir biologinė įvairovė	Aplinka ir išteklių naudojimo efektyvumas	Aplinkos valdymas ir informavimas	Klimato valdymas ir informavimas
2014	–	1	3	1
2015	–	–	1	–
VISO	0	1	4	1

Latvijos LIFE gebėjimų programoje pateiktoje informacijoje apie LIFE+ programos pareiškėjų sėkmę 2007–2013 m. laikotarpiu, Lietuvos pareiškėjų sėkmė nurodyta panaši į trijų Baltijos šalių vidurkį ir viršijanti Europos Sąjungos vidurkį (Račinska, I., Fammler, H., 2014).

Lentelė 3.15. Lietuvos, Latvijos ir Estijos paraiškų sėkmės procentas 2007–2013 m.

Valstybė	Sėkmės procentas
Lietuva	35%
Latvija	30%

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Estija	41%
Baltijos šalių vidurkis	34%
ES vidurkis	22%

4. Projektų rezultatai ir nauda

4.1. Gamtos ir biologinės įvairovės (*Natura 2000*) sritis

Pagrindiniai pasiekti įgyvendintų LIFE projektų Lietuvoje rezultatai:

- įgyvendintos įvairios gamtotvarkinės priemonės gelbstint sparčiai nykstančias balinių vėžlių ir retųjų varliagyvių – skiauterėtųjų tritonų ir raudonpilvių kūmučių – populiacijas ir gerinant aplinkos sąlygas šių gyvūnų išlikimui (Balinių vėžlių ir varliagyvių apsauga Šiaurės Europos lygumose, Nr. LIFE05 NAT/LT/000094);
- didesniame nei 300 000 m² ploto 20 km ruože sustiprintos pažeidžiamos kopos, kurioms grėsė erozija, įrengti pėsčiųjų takai Kuršių Nerijos nacionaliniame ir Nemuno deltos pakrančių regioniniame parke, 1500 m² plote, didesniame nei 1600 ha plote restauruotos (tai apima apie 50 % visų Lietuvos pakrančių pievų ir kopų) pajūrio buveinės („Natura 2000“ teritorija tvarkymas ir apsauga Lietuvos pajūryje, Nr. LIFE05 NAT/LT/000095);
- Projekto „Jūrinės saugomos teritorijos rytinėje Baltijos jūroje“, Nr. LIFE05 NAT/LV/000100 metu suinteresuotos Baltijos jūros šalys susivienijo, atskyrė ir sužymėjo valstybių vandens ribas bei nutarė dėl jų bendros apsaugos. Pareiškėjas – „Baltijos aplinkosaugos forumas – Latvija“. Vilniaus universiteto Ekologijos institutas, Klaipėdos universiteto Pajūrio tyrimų ir planavimo institutas, Jūrinių tyrimų centras šiame projekte dalyvavo projekte kaip užsienio partneriai.
- Prie Europos saugomų Baltijos jūros pakrančių rūšių buveinių, kurios buvo pažeistos dėl intensyvaus žemės naudojimo, užtvankų ir drenažo, išsaugojimo prisidėjo projektas „Baltijos jūros pakrančių lagūnų buveinių kompleksų atkūrimas“, Nr. LIFE05 NAT/D/000152. Pareiškėjas – Stiftung Naturschutz Schleswig-Holstein, Vokietija. Lietuvos gamtos fondas dalyvavo projekte kaip užsienio partneris.
- atlikus Baltųjų gandrų lizdų inventorizaciją ir užregistravus daugiau kaip 2100 gandalizdžių, buvo parengtas baltojo gandro rūšies apsaugos veiksmų planas, parengta baltojo gandro rūšiai svarbių buveinių identifikavimo metodika, sukurta GTC Paukščių ekologijos laboratorijos GIS duomenų bazė, buvo pagamintos ir iškeltos ant elektros oro linijų atramų bei pastatų stogų naujo tipo platformos (Baltųjų gandrų (*Ciconia ciconia*) išsaugojimas Lietuvoje, Nr. LIFE07 NAT/LT/000531);
- 1158 ha plote buvo sustabdyti Žuvinto biosferos rezervato pelkės degradacijos procesai, pagerintos durpių susidarymo sąlygos: išsaugotos Aukštapelkės buveinės, žymiai sumažintas CO₂ išskyrimas ir sumažinta ežerų tarša nitratais ir durpėmis, pagerintos sąlygos augalams, gyvūnams, paukščiams ir žuvims (Amalvos ir Žuvinto šlapynių išsaugojimo projektas, Nr. LIFE07 NAT/LT/000530);
- Pietų Lietuvoje sustiprintos retų roplių ir varliagyvių populiacijos, retoms rūšims išsaugoti sukurtas ekologinis tinklas, sukurtas demonstracinis mėsinių galvijų ūkis – ekstensyviai ganomi galvijai padeda išsaugoti vertingas buveines, organizuotų visuomeninių akcijų bei renginių metu visuomenė sužinojo apie retas roplių ir varliagyvių rūšis bei galimybes prisidėti prie jų išsaugojimo (Bandomojo ekologinio tinklo Pietų Lietuvoje sukūrimas, Nr. LIFE09 NAT/LT/000581);

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

- buvo parengtas pirmasis nacionalinis mažojo erelio rėksnio rūšiai Lietuvoje apsaugos planas, mažojo erelio rėksnio apsaugai 2004–2005 m. buvo įsteigtos šešios saugomos teritorijos: Šimonių girios, Taujėnų–Užulėnio miškų, Labūnavos miško, Lančiūnavos miško, Gedžiūnų miško ir Gubernijos miško biosferos poligonai, 2010 m. dar vienas – Biržų girios – biosferos poligonas paskelbtas mažojo erelio rėksnio išsaugojimui svarbia teritorija, duomenys apie kiekvieną aptiktą lizdavietę buvo suvedami į Aplinkos ministerijos Saugomų buveinių, gyvūnų ir augalų rūšių registravimo informacinę sistemą (SRIS) ir perkeliama į Valstybinės miškų tarnybos Miškų kadastro duomenų bazę, buvo sutvarkyta 80 blogos būklės lizdaviečių (35 iš jų sutvarkytos septyniuose biosferos poligonuose, įsteigtuose mažojo erelio rėksnio apsaugai, o 45 – kitose projekto teritorijose), (Mažojo erelio rėksnio (*Aquila pomarina*) apsauga Lietuvos miškuose, Nr. LIFE09 NAT/LT/000235);
- atlikti pasirinktų Baltijos jūros teritorijų gylių matavimai, dugno nuosėdų tipų pasiskirstymo tyrimai, dugno organizmų įvairovės inventorizacija ir Europos svarbos dugno buveinių kartografavimas, atliktas teritorijų vertinimas „Natura 2000“ tinklo plėtrai Lietuvos išskirtinėje ekonominėje zonoje, pagal tarptautinius kriterijus atrinktuose jūros rajonuose įsteigtos jūrinės saugomos teritorijos ir apibrėžtos jose taikytinos gamtosauuginės priemonės (Jūrinių buveinių ir rūšių inventorizacija Natura 2000 tinklo plėtrai Lietuvos ekonominėje zonoje Baltijos jūroje, Nr. LIFE09 NAT/LT/000234);
- Projekto metu Lietuvoje ir Latvijoje buvo skatinamas aplinkai palankus ūkininkavimas, atkuriamos paukščiams tinkamos buveinės ir visuomenė, ypač ūkininkai, raginama prisidėti prie jų apsaugos (Aplinkai palankaus ūkininkavimo skatinimas siekiant užtikrinti nykstančių agrarinio kraštovaizdžio paukščių apsaugą (Meldinė nendrinukė), Nr. LIFE09 NAT/LT/000233);

Pagrindiniai šiuo metu įgyvendinamų LIFE projektų Lietuvoje tikslai:

- iš dalies atkurti degraduojančių pievų buveinių aplinkos įtaką (ekstensyviai ganant galvijus ir šienaujant), padėti atsikurti natūraliai pievų struktūrai ir augalinei dangai dviejuose Lietuvos regioniniuose parkuose iš viso atkuriant tris degraduojančias Natura 2000 teritorijas: Salantų regioniniame parke – Šauklių riedulyną ir Kurtuvėnų regioniniame parke – Vijurkų pievas ir Dubysos upės slėnį ties Bazilionais (Degraduojančių europinės svarbos buveinių atkūrimas Lietuvos valstybiniuose parkuose, Nr. LIFE10 NAT/LT/000117);
- padidinti didžiųjų baublių (*Botaurus stellaris*), švygždų (*Porzana porzana*) ir pilkųjų gervių (*Grus grus*) tinkamų buveinių plotus išekspluatuotose Tyrulių pelkės dalyse, atstatant pelkinių ekosistemų atsikūrimui palankų hidrologinį režimą, taip pat mažinant nendrynų ir sumedėjusios augalijos plotus (Tyrulių pelkės atkūrimo darbai, įgyvendinant Lietuvos durpynų užpelkinimo iniciatyvą, Nr. LIFE12 NAT/LT/001186) (projekto trukmė 2013/08–2017/08 m.);
- Aukštumalos telmologiniame draustinyje atkurti ir palaikyti tinkamą Europinės svarbos buveinių aktyvių aukštapelkių būklę (Aukštumalės aukštapelkės atkūrimas Nemuno deltos regioniniame parke, Nr. LIFE12 NAT/LT/000965) (projekto trukmė 2013/07–2017/06 m.);
- atkurti natūralias hidrologines sąlygas, būtinas nacionaliniu bei tarptautiniu mastu saugomų Amalvos ir Kamanų pelkių gyvybingumui užtikrinti, atkreipti visuomenės dėmesį į sukauptas

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

mokslo žinias apie įvairiapusę pelkių svarbą (Hidrologinio režimo atkūrimas Amalvos ir Kamanų aukštapelkėse, Nr. LIFE13 NAT/LT/000084) (projekto trukmė 2014/07–2018/10 m.);

- pagerinti migruojančių, žiemojančių ir kai kurių perinčių paukščių rūšių išsaugojimo sąlygas, sumažinant aukštos įtampos elektros energijos tiekimo linijų keliamą neigiamą poveikį jų populiacijoms, palaikyti pelėsakalių ir kitų sakalų rūšių perinčias populiacijas, įgyvendinant specialias, pagalbines apsaugos priemones (Paukščių apsaugos priemonių įdiegimas Lietuvos aukštos įtampos elektros energijos perdavimo tinkluose, Nr. LIFE13 BIO/LT/001303) (projekto trukmė 2014/06–2018/07 m.);
- atkurti nualintas maldinės nendrinukės buveines Lietuvoje bei Baltarusijoje. Projekto metu planuojama perkelti Maldinės nendrinukės iš stabilios ir gausios metapopuliacijos Baltarusijoje į Lietuvos teritorijas, kuriose populiacijos dydis yra kritinis arba ties išnykimo riba ir pati populiacija jau nepajėgi atsikurti. (Maldinės nendrinukės apsauga formuojant jai tinkamų kertinių buveinių tinklą Lietuvoje, Nr. LIFE15 NAT/LT/001024) (projekto trukmė 2016–2023 m.).
- Prie paukščių išsaugojimo nuo jiems gresiančių pavojų visame žemyne prisidės projektas „Koordinuotos pastangos tarptautinių rūšių apsaugai“, Nr. LIFE14 PRE/UK/000002. Pareiškėjas – BirdLife International. Asociacija „Lietuvos ornitologų draugija“ šiame projekte dalyvauja kaip užsienio partneris.

4.2. Aplinkos sritis

Pirmojo LIFE projekto „Švaresnės gamybos projektų įgyvendinimas Lietuvos tekstilės pramonėje“ Nr. LIFE95 TCY/LT/0875 metu (projekto trukmė 1996–1999 m.) aštuoniose tekstilės įmonėse buvo nustatytos pagrindinės aplinkos apsaugos problemos, technologiniai procesai buvo įvertinti sisteminiu požiūriu ir atliktas taršos bei atliekų mažinimo galimybių įvertinimas. Buvo pasiūlytos 134 švaresnės gamybos inovacijos, iš kurių 38 inovacijoms įdiegti nereikia didesnių investicijų, 47 inovacijų nutarta nediegti dėl techninių problemų, o 49 – pasiūlyta įdiegti. Projekto paraišką pateikė Pramonės ir prekybos ministerijos (dabar – Ūkio ministerija) Antrinių žaliavų ir atliekų skyrius, įgyvendino KTU Aplinkos inžinerijos institutas APINI.

Įgyvendinant projektą „Integruoto planavimo įrankio sukūrimas, siekiant užtikrinti pievų biologinės įvairovės gyvybingumą“ Nr. LIFE13 ENV/LT/000189 (projekto trukmė 2014/06–2018/11 m.), siekiama atidžiai patikrinti žemės naudojimo ir gamtos išsaugojimo politikos sąveikos galimybes ir trūkumus. Taip pat surinkti geriausios praktikos pavyzdžius, susijusius su darniu pievų valdymu ir pateikti pasiūlymus taikomos politikos ir teisinės sistemos gerinimui, atlikti pievų ekosisteminių paslaugų įvertinimą, patikrinti žemės naudojimo ir gamtos išsaugojimo politikos sąveikos galimybes ir trūkumus, pasiūlyti integruotus planavimo sprendimus ekosistemų išsaugojimui, atsižvelgiant į ekonomiškai perspektyvius pievų tvarkymo scenarijus, paskatinti ekonomiškai gyvybingų pievų valdymo modelių įgyvendinimą skirtingų gamtinių ir socioekonominių sąlygų teritorijose, skatinti planuotojų ir vietos partnerių sąmoningumą ir gebėjimus dėl ekonomiškai pagrįsto požiūrio į pievų ekosistemų valdymą ir jų teikiamas paslaugas.

Prie būsto energijos efektyvumo didinimo prisidėjo projektas „Gyvenamųjų pastatų energijos efektyvumo gerinimas: poveikis patalpų oro kokybei ir visuomenės sveikatai Europoje“, Nr. LIFE09 ENV/FI/000573. Pareiškėjas – National institute for health and welfare, Suomija. Kauno Technologijos Universiteto Aplinkosaugos technologijos katedra šiame projekte dalyvavo kaip užsienio partneris.

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

Prie Baltijos jūros apsaugos, ragindamas įvairias valstybės institucijas glaudžiau bendradarbiauti pavojingų medžiagų valdymo srityje bei veiksmingiau įgyvendinti teisės aktus ir kartu stengiantis įvairiems suinteresuotiems subjektams suteikti daugiau žinių apie pavojingas medžiagas bei jų mažinimo galimybes, prisidėjo projektas „Baltijos šalių veiksmai siekiant sumažinti Baltijos jūros taršą pavojingomis medžiagomis“ (BaltActHaz), Nr. LIFE07 ENV/EE/000122. Pareiškėjas – Balti Keskonnaforum MTU, Estija. Šiame projekte dalyvavo partneriai iš Lietuvos: VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“, Aplinkos apsaugos agentūra, Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas, Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamentas, Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas, AB „Siūlas“, AB „Vakarų laivų gamykla“.

Prie vartotojų sąmoningumo didinimo išmintingai rinktis kasdienius produktus be pavojingų cheminių medžiagų prisidėjo projektas „Informacinė kampanija apie pavojingas chemines medžiagas Baltijos šalyse“ (BaltInfoHaz), Nr. LIFE10 INF/EE/000108. Pareiškėjas – SO "Baltijas Vides forums". VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“ šiame projekte dalyvavo kaip užsienio partneris.

Prie angliavandeniliams, riebalams ir aliejais užteršto vandens valymo sukuriant inovatyvų demonstracinį įrenginį prisidėjo projektas „Naujas demonstracinis bandomasis įrenginys skirtas nuotekoms valyti nuo riebalų ir angliavandenilių“ (LIFE-PURIWAT), Nr. LIFE12 ENV/ES/000684. Pareiškėjas – Lurederra Technological Center, Ispanija. UAB „Biocentras“ šiame projekte dalyvavo kaip užsienio partneris. Ankstesnio šių partnerių projekto „Demonstracinės pilotinės gamyklos gyvulių atliekų perdirbimui sukūrimas“ Nr. LIFE10 ENV/ES/000442 tikslas buvo gyvulių fermoje Ispanijoje sukurti ir išbandyti pilotinę gamyklą, kurioje fermos atliekos būtų perdirbamos į trąšas; UAB „Biocentras“ buvo atsakingas už anaerobinėmis sąlygomis fermentuotos biomasės įvertinimą. Tačiau dėl pasikeitusio teisinio reglamentavimo Ispanijoje pilotinė gamykla būtų tapusi ekonomiškai nepelninga, todėl nebuvo įrengta, buvo tik atlikti energijos panaudojimo įvertinimai ir paruoštas technologinis projektas.

Prie įmonių švietimo apie kasmet griežtėjantį cheminių medžiagų valdymo reguliavimą prisideda projektas „Pavojingų cheminių medžiagų pakeitimo įgyvendinimas Lietuvos, Latvijos ir Estijos mažose/vidutinėse ir pramonės įmonėse“ (LIFE FIT FOR REACH), Nr. LIFE14 ENV/LV/000174. Pareiškėjas – SO "Baltijas Vides forums". Šiame projekte dalyvauja partneriai iš Lietuvos: VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“, KTU Aplinkos inžinerijos institutas, Aplinkos apsaugos politikos centras, AB "Vakarų Metalgama" ir UAB "Marijampolės pieno konservai".

Projekto „LIFE gebėjimų stiprinimas Lietuvoje“ Nr. LIFE14/CAP/LT/000008 tikslai – ugdyti Lietuvos gebėjimus pateikti kokybiškas paraiškas pagal LIFE programos Aplinkos ir Klimato politikos paprogrames bei geriau išnaudoti LIFE programą remiant vykstančius ir baigtus projektus ir užtikrinti, kad sėkmingai įgyvendintų LIFE projektų rezultatai būtų skleidžiami ir plačiai naudojami.

4.3. Klimato sritis

Prie CO₂ emisijų sumažinimo atkuriant nualintus durpynus ir teikiant gaires sprendimų priėmėjams bei gamtosaugininkams prisidės projektas „CO₂ emisijų sumažinimas atkuriant degraduojančius durpynus Šiaurės Europos lygumose“, Nr. LIFE15 CCM/DE/000138. Pareiškėjas – Naturschutzbund Deutschland (NABU), Vokietija. Durpių įmonių asociacija ir Lietuvos gamtos fondas šiame projekte dalyvauja kaip užsienio partneriai.

5. LIFE programos perspektyvos 2014–2020

5.1. LIFE programos prioritetai 2014–2020 m.

Aplinkos paprogramė, prioritetinga sritis „Aplinka ir efektyvus išteklių naudojimas“

VANDUO: veikla, kuria siekiama įgyvendinti konkrečius su vandeniu susijusius tikslus, nustatytus Efektyvaus išteklių naudojimo Europos plane ir 7-ojoje aplinkos veiksmų programoje: integruoti Europos Parlamento ir Tarybos Bendrosios vandens direktyvos 2000/60/EB įgyvendinimo principus; veikla, kuria siekiama įgyvendinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2007/60/EB dėl potvynių rizikos įvertinimo ir valdymo; veikla, kuria siekiama įgyvendinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/56/EB priemonių programą, kad būtų užtikrinta gera jūrų vandenų aplinkos būklė; veikla, kuria siekiama užtikrinti saugų ir veiksmingą vandens išteklių naudojimą, gerinti kiekybinę vandentvarką, išsaugoti aukštą vandens kokybės lygį ir vengti netinkamo vandens išteklių naudojimo ir jų būklės blogėjimo.

ATLIEKOS: veikla, kuria siekiama įgyvendinti konkrečius su atliekomis susijusius tikslus, nustatytus Efektyvaus išteklių naudojimo Europos plane ir 7-ojoje aplinkos veiksmų programoje: integruoti su atliekomis susijusių planų ir programų įgyvendinimo principus; veikla, kuria siekiama įgyvendinti ir vystyti Sąjungos teisės aktus dėl atliekų, ypatingą dėmesį skiriant pirmiesiems žingsniams atliekų tvarkymo hierarchinės tvarkos srityje (prevencija, pakartotinis naudojimas ir perdirbimas); veikla, susijusi su išteklių veiksmingumu ir produktų gyvavimo ciklo poveikiu, vartojimo modeliais ir ekonomikos dematerializavimu.

IŠTEKLIAI ir ŽIEDINĖ EKONOMIKA: veikla, kuria siekiama įgyvendinti Efektyvaus išteklių naudojimo Europos planą ir 7-ąją aplinkos veiksmų programą, kurios neapima kiti teminiai prioritetai: veiksmai, susiję su pramonės simbioze ir žinių perdavimu, taip pat naujų modelių vystymu siekiant pereiti prie žiedinės ir žaliosios ekonomikos; veikla, kuria siekiama įgyvendinti Dirvožemio apsaugos teminę strategiją (2006 m. rugsėjo 22 d. Komisijos komunikatas „Dirvožemio apsaugos teminė strategija“), ypatingą dėmesį skiriant dirvožemio švelninimui ir sandarinimui, taip pat geresniam žemės naudojimui; veikla, susijusi su miškų stebėsenos ir informacinėmis sistemomis, taip pat su miško gaisrų prevencija.

APLINKA IR SVEIKATA: veikla, kuria siekiama paremti pagal 7-ąją aplinkos veiksmų programą numatytų konkrečių su aplinka ir sveikatos apsauga susijusių tikslų įgyvendinimą: Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1907/2006 (REACH) ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 528/2012 (Biocidinių produktų reglamentas) įgyvendinimą, kad būtų užtikrintas saugesnis, tauseresnis ar ekonomiškeresnis cheminių medžiagų naudojimas; veikla, kuria siekiama paremti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/49/EB (Triukšmo direktyva) įgyvendinimo palengvinimą ir užtikrinti tokį triukšmo lygį, kad nebūtų daromas didelis neigiamas poveikis žmonių sveikatai ir ja rizikuojama; veikla, kuria siekiama paremti didelių nelaimių išvengimą, visų pirma palengvinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/18/ES (Seveso III direktyva) įgyvendinimą.

ORO KOKYBĖ: veikla, kuria siekiama paremti konkrečių su oru ir išlakomis susijusių Efektyvaus išteklių naudojimo Europos plano ir 7-osios aplinkos veiksmų programos tikslų įgyvendinimą: integruotus teisės aktų dėl oro kokybės įgyvendinimo principus; veikla, kuria siekiama paremti Sąjungos oro kokybės ir atitinkamų su išlakomis susijusių standartų, įskaitant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/81/EB (Atmosferos teršalų išmetimo nacionalinių ribų direktyva), laikymosi palengvinimą; veikla, kuria siekiama paremti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2010/75/ES (Pramoninių išmetamų teršalų direktyva) įgyvendinimo stiprinimą, ypatingą dėmesį skiriant geriausių

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

prieinamų gamybos būdų apibrėžčiai ir įgyvendinimo procesui, lengvos prieigos prie informacijos užtikrinimui ir Pramoninių išmetamų teršalų direktyvos indėliui į inovacijas.

Aplinkos paprogramė, prioritetinė sritis „Gamta ir biologinė įvairovė“

GAMTA: veikla, kuria siekiama įgyvendinti direktyvas 92/43/EEB ir 2009/147/EB: veikla, kurios tikslas – gerinti Sąjungai svarbių buveinių ir rūšių, įskaitant jūrų buveines ir rūšis ir paukščių rūšis, išsaugojimo padėtį; veikla, kuria siekiama paremti tinklo „Natura 2000“ biologijos ir geografijos seminarus; integruoti prioritetinių veiksmų programų įgyvendinimo principus.

BIOLOGINĖ ĮVAIROVĖ: veiksmai, kuriais siekiama įgyvendinti Sąjungos biologinės įvairovės strategiją iki 2020 m.: veiksmai, kurių tikslas – prisidėti prie 2 užduoties įgyvendinimo; veiksmai, kurių tikslas – prisidėti prie 3, 4 ir 5 užduočių įgyvendinimo.

Aplinkos paprogramė, prioritetinė sritis „Aplinkos valdymas ir informavimas“

Informavimo, komunikacijos ir informuotumo didinimo kampanijos vadovaujantis 7-osios aplinkos veiksmų programos prioritetais.

Veikla siekiant paremti veiksmingos kontrolės procesą, atitikties skatinimo priemones, susijusias su Sąjungos aplinkos teisės aktais ir remti informavimo sistemas bei informavimo priemones, susijusias su Sąjungos aplinkos teisės aktų įgyvendinimu.

Klimato politikos paprogramės prioritetinės sritys:

- a) klimato kaitos švelninimo;
- b) prisitaikymo prie klimato kaitos;
- c) klimato valdymo ir informavimo.

Dabartinę ir būsimą ES politiką galėtų palaikyti šių sričių projektai:

— Prisitaikymo strategijų įgyvendinimas. Tai apimtų konkretaus pažeidžiamumo vertinimą regioniniu ar tarpvalstybiniu lygmeniu, sutelkiant dėmesį į labai pažeidžiamas teritorijas, nurodytas ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategijoje, pavyzdžiui, miestų, pakrančių, kalnuotas ir salų teritorijas, jūrų ekosistemas, teritorijas ar upių baseinus, kuriems būdingos sausros, taikant naujoviškus prisitaikymo metodus ir rengiant konkrečius investicinius planus.

— Novatoriškos anglies dioksido neišmetančios visuomenės rėmimas. Pradininkai ir sektiniai pavyzdžiai yra labai svarbūs, kaip perėjimo į mažai anglies dioksido į aplinką išmetančią ekonomiką ir visuomenę proceso gairės. Daugybė technologijų, gyvenimo būdų ar valdymo modelių prieš tapdami vyraujančia tendencija yra išbandomi socialinėse grupėse, mažose bendruomenėse ir novatorių. Naujų gamybos, vartojimo ar valdymo modelių (pavyzdinių miestų ar regionų), turinčių transformuojantį poveikį, diegimo rėmimas turėtų visiškai atspindėti ES klimato ir energetikos dokumentų rinkinio arba Energetikos veiksmų plano iki 2050 m. tikslus. Kad pasisektų, dabartinė mažo anglies dioksido kiekio technologija taip pat turėtų būti nagrinėjama ieškant su technologijomis nesusijusių kliūčių, neleidžiančių skverbtis į rinką.

— Mažo anglies dioksido kiekio strategijų ar žemės naudojimo valdymo planų demonstravimas regioniniu lygmeniu. Tai apimtų įvairių taršos mažinimo ir efektyvaus išteklių naudojimo priemonių populiarinimą įvairiuose sektoriuose ir imantis įvairių priemonių, skatinančių elgsenos pokyčius. Tai taip pat apimtų žemės valdymo būdų, turinčių poveikį taršai ir taršos šalinimui, pavyzdžiui, priemonių, kuriomis papildomos priemonės, remiamos Europos struktūrinių ir investicinių fondų, plėtojimo rėmimą.

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

5.2. Projektų tipai

Bandomieji projektai – projektai, kuriuos įgyvendinant taikoma dar netaikyta arba neišbandyta technika ar metodas arba jie nebuvo taikyti ar išbandyti kitur, taip pat kuriuos įgyvendinant gali būti užtikrinta nauda aplinkos ar klimato srityje, palyginti su esama geriausia praktika, ir kuriuos vėliau didesniu mastu galima taikyti panašiose situacijose.

Parodomieji projektai – projektai, kuriuos įgyvendinant praktiškai vykdomi, bandomi, vertinami ir skleidžiami nauji arba įgyvendinant konkretų projektą (pvz., geografinėmis, ekologinėmis ar socialinėmis arba ekonominėmis aplinkybėmis) nežinomi veiksmai, metodika ar principai ir kurie galėtų būti taikomi kitais atvejais panašiomis aplinkybėmis.

Geriausios praktikos projektai – projektai, kuriuos įgyvendinant taikoma tinkama, ekonomiškai efektyvi ir pažangiausia technika, metodai ir principai, atsižvelgiant į konkrečias projekto aplinkybes.

Informavimo, informuotumo didinimo ir sklaidos projektai – projektai, kuriais siekiama palaikyti ryšius, skleisti informaciją ir didinti informuotumą aplinkos ir klimato politikos paprogramių srityse.

Integruotieji projektai – tai projektai skirti įgyvendinti dideliu teritoriniu mastu (regioniniu, keleto regionų, nacionaliniu ar tarptautiniu nacionaliniu mastu) aplinkos ar klimato kaitos strategijas ar veiksmų planus, kurių reikalaujama pagal konkrečius Europos Sąjungos aplinkos teisės aktus arba valstybių narių valdžios institucijų teisės aktus, visų pirma gamtos (įskaitant Natura 2000 tinklo valdymo), vandens, atliekų, oro ir klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo srityse, užtikrinant suinteresuotųjų šalių įtraukimą ir skatinant koordinavimą ir bent vieno susijusio Sąjungos, nacionalinių ir privačių lėšų šaltinio įtraukimą.

Techninės pagalbos projektai, skirti suteikti techninę pagalbą tiems pareiškėjams, kurie ketina įgyvendinti integruotuosius projektus.

Gebėjimų ugdymo projektai – tai projektai, kuriais suteikiamos veiklos dotacijos, kad valstybės narės galėtų veiksmingiau dalyvauti programoje LIFE.

Parengiamieji projektai – tai projektai, kuriuos vykdant remiami specialūs Sąjungos aplinkos ar klimato politikos ar teisės aktų įgyvendinimo ir plėtros poreikiai.

5.3. ES finansiniai ištekliai

Reglamente (ES) Nr. 1293/2013 dėl LIFE programos įsteigimo nustatytas LIFE programos įgyvendinimo finansinis paketas 2014–2020 m. laikotarpiui yra 3 456 655 000 EUR, iš jų 2 592 491 250 EUR numatyta skirti Aplinkos paprogramei ir 864 163 750 EUR – Klimato politikos paprogramei. Bent 81% LIFE programos biudžeto išteklių numatyta skirti projektams, kurie remiami veiksmų dotacijomis.

2014–2017 m. daugiametėje LIFE darbo programoje per pirmuosius ketverius šio finansinio laikotarpio metus numatyta LIFE programai skirti 1,7963 mlrd. EUR, iš jų 1,3471 mlrd. – Aplinkos paprogramei ir 0,4492 mlrd. – Klimato politikos paprogramei.

Tik 2014–2017 m. daugiametėje LIFE darbo programoje yra numatytas orientacinis nacionalinio biudžeto paskirstymas šalims narėms pagal Aplinkos paprogramę finansuojamiems projektams. Lietuvai yra numatyta 1,02% biudžeto. Dabartinėmis kainomis Lietuvai numatytas orientacinis biudžetas yra 8 161 876 EUR 2014–2017 m. laikotarpiui. Nuo 2018 m. orientacinis biudžetas pagal šalis nars nebebus skirstomas.

5.4. Lietuvos bendrasis finansavimas

Prie LIFE projektų veiklų įgyvendinimo Europos Komisija paprastai prisideda, skirdama tik 60 proc. reikalingų lėšų veiksmų dotacijomis finansuojamiems (75 proc. skiriami prioritetinių rūšių ir buveinių

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

projektams), nacionalinio bendrojo finansavimo lėšomis gali būti padengiama iki 25 proc. (išimtiniais atvejais – iki 40 proc.) visų projekto išlaidų pagal 2014 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. D1–542 patvirtintą Europos Sąjungos aplinkos ir klimato politikos programos (LIFE) bendrojo finansavimo lėšų skyrimo Europos Sąjungos aplinkos ir klimato politikos programos (LIFE) projektams ir paraiškų projektams finansuoti Europos Sąjungos aplinkos ir klimato politikos programos (LIFE) lėšomis teikimo Europos Komisijai tvarkos aprašą.

Bendrojo finansavimo paraiškų teikėjais ir pagrindiniais naudos gavėjais gali būti visi Lietuvos Respublikoje registruoti viešieji ir privatieji subjektai. Nacionalinio bendrojo finansavimo lėšomis gali būti finansuojamos tik tos LIFE projektų veiklos, kurios įgyvendinamos Lietuvos Respublikoje, jos teritorinėje jūroje ir išskirtinėje ekonominėje zonoje Baltijos jūroje.

6. Pasiūlymai LIFE programos tęstinumui Lietuvoje

Atsižvelgiant į Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje aktyvumo analizę, teikiami šie siūlymai Lietuvos pajėgumams stiprinti bei dalyvavimo LIFE programoje veiksmingumui padidinti.

Informacijos sklaida apie LIFE programą. Analizuojant LIFE pareiškėjų informaciją, pastebėtas ribotas pareiškėjų ratas ir mažas skaičius naujų pareiškėjų, todėl norint pritraukti naujų pareiškėjų, pirma reiktų gerinti LIFE programos žinomumą, stiprinti LIFE programos komunikaciją.

Dalis informacinių renginių dalyvių bei besikreipiančiųjų telefonu LIFE programą painioja su LAAIF (Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondu), todėl tikslinga stiprinti bendradarbiavimą su LAAIF, rengti bendrą informacijos sklaidą, aiškinant kiekvieno finansinio instrumento ypatumus, pakviesti LAAIF atstovus dalyvauti renginiuose.

Daugumoje vykdytų ir vykdomų LIFE projektų pareiškėjai yra nevyriausybinės organizacijos. Siekiant didinti pareiškėjų skaičių, būtina plėsti pareiškėjų ratą, į galimus pareiškėjus įtraukiant verslo įmones, jų koordinacinius tinklus, mokslo įstaigas ir regionines bei valstybines biudžetines įstaigas. Tuo tikslu siūloma kvieisti juos į bendrus renginius, rengti specializuotus renginius, bendradarbiauti su juos vienijančiomis asociacijomis, informaciniais centrais, dalyvauti kitų programų rengiamuose verslui skirtuose renginiuose, naudoti tikslines komunikacijos priemones. Siekiant LIFE patirtį turinčioms NVO sėkmingiau perduoti LIFE projektų patirtį naujiems pareiškėjams, organizuoti bendradarbiavimo renginius, padėti užmegzti tiesioginius verslo ir NVO dvišalius kontaktus bei pradėti bendrus projektus.

Sukurti ir plėtoti duomenų bazę ir partnerių paieškos įrankį. Jį panaudoti esamų ir įgyvendintų projektų viešinimui, aiškiai ir paprastai naudojamai informacijos apie LIFE projektus paieškai, lengvam specializuotų kontaktų suradimui, informacijos apie galimų partnerių patirtį sklaidai, naujų partnerių paieškos skelbimui.

Atsižvelgiant į tai, kad aplinkosaugos sektoriaus biudžetinių įstaigų dalyvavimą LIFE projektuose stabdo apyvartinių lėšų trūkumas, išsiaiškinti galimybes ir instrumentus biudžetinėms įstaigoms skolintis lėšų nenutrūkstamam projektų veiklų finansavimui. Griežtai reglamentuotos finansinės atskaitomybės bei apskaitos taisyklės (kurios iš dalies nesutampa su LIFE programos reikalavimais) dažnu atveju stabdo biudžetinių įstaigų pritraukimą į naujus LIFE projektus, todėl rekomenduotina dalintis finansinių iššūkių sprendimais tarp LIFE projektų vykdytojų, rekomendacijomis bei, esant poreikiui, kreiptis į Europos Komisiją ar EASME dėl bendrų išaiškinimų.

Vienintelės – gamtos ir bioįvairovės srities LIFE projektai dominuoja Lietuvoje. Todėl būtina skleisti informaciją apie LIFE kaip aplinkosaugos ir išteklių efektyvumo bei klimato kaitos politikos programą. Dalį veiklų (renginius, pranešimus spaudoje, konsultacijas) specializuoti šioms temoms.

Atidžiai sekant LIFE programos aktualijas, būtina būti atidiems naujiems LIFE programos projektų tipams bei kvietimams. Atsižvelgiant į LIFE programos integruotųjų projektų aktualumą, reikalinga aktyviai skatinti šių projektų rengimą Lietuvoje, didinti institucijų gebėjimus ruošti integruotuosius projektus (Lietuvai įgyvendinant gebėjimų stiprinimo projektą, institucijos turi ribotą galimybę kreiptis dėl techninės pagalbos IP projektų rengimui).

LIFE programa yra numatyta kaip alternatyvus finansavimo šaltinis biologinės įvairovės bei klimato kaitos nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose. Siekiant optimaliau panaudoti LIFE programos finansavimą, būtų naudinga skatinti diskusijas dėl nacionalinių prioritetų LIFE programai išskyrimo.

Norint plėtoti LIFE finansinio instrumento papildomumą su kitomis ES bei nacionalinėmis programomis (Horizontas 2020, EEN, Europos Sąjungos struktūriniai fondai, LAAIF),

Lietuvos dalyvavimo LIFE programoje apžvalga

rekomenduojama užmegzti ryšius su šias programas koordinuojančiomis institucijomis Lietuvoje, organizuoti bei dalyvauti bendruose renginiuose, teikti metodinę pagalbą šioje srityje.

7. Bibliografija

Eglite, L., 2005. Baltijos LIFE–Nature projektų patirtis: planavimas, įgyvendinimas, tęstinumas. Vilnius: Baltijos aplinkos forumas.

J.K.Staniškis, Ž.Stasiškienė & I.Kliopova, 2004. *Subalansuotos pramonės plėtros strategija: teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.

Račinska, I., Fammler, H., 2014. *LIFE kapacitātes programma Latvijai*. Ryga: Vides aizsardzības un Reģionālās attīstības ministrijas.

2007 m. gegužės 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 614/2007 dėl aplinkos finansinio instrumento (LIFE +):

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007R0614&from=EN>

2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 1293/2013 dėl aplinkos ir klimato politikos programos (LIFE) įsteigimo ir kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 614/2007:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1293&from=LT>

2014 m. kovo 19 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas dėl 2014–2017 m. daugiametės LIFE darbo programos priėmimo (2014/203/ES)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0203&from=EN>

Europos sąjungos aplinkos ir klimato politikos programos (LIFE) bendrojo finansavimo lėšų skyrimo LIFE projektams tvarkos aprašas:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/512c8940f86711e39cfacd978b6fd9bb/hGuCZEVnJG>